

't Knapperslag, een vergissing?

Door Paul van der Lee & Herman Nijhof.
vrijwilligers Buur maakt Natuur.

Historische namen aan de Wehlse Beek

Een van de eerste terreinen van Buur maakt Natuur ligt aan de Wehlse Beek. Vroeger vormde de beek de grens tussen de twee gemeenten Doetinchem en Wehl. Het terrein ligt aan de Wehlse kant en kreeg bij de verwerving in 2012 de naam '**t Knapperslag**.

Deze naam ontstond na overleg tussen het bestuur van Buur maakt Natuur en de toenmalige voorzitter Willem Berendsen van de historische kring in Wehl. De term 'slag' vond men passend voor dit gebied, immers de voormalige sloten en heggen in dit gebied stonden haaks op de grote watergangen. In dit geval de Wehlse Beek.

De historische naam van dit terrein is echter **De Keel** of **Keelweide**. Op de kaart van Wehl van 1735 staat deze naam in handschrift vermeld en het terrein was eigendom van de gereformeerde kerk in Wehl.

Helaas hebben we toen (2012) nog niet kunnen zoeken in het boek '*Boerderij- en veldnamen in Wehl en Nieuw-Wehl*', een uitgave 2014. Ook in de volksmond wordt het terrein nog de Keel genoemd (wellicht vanwege de vorm van het kavel), zoals blijkt uit de vermelding in deze uitgave. Zowel op de kaart in het veldnamenboek 2014 als op de kaart van Wehl in 1735 kunnen we de vorm van De Keel of Keelsweide goed zien evenals de loop van de Vogelstraat die nu nog dezelfde bocht heeft.

Maar waar komt dan de naam 't Knapperslag vandaan?

In de uitgave '*Boerderij- en veldnamen in Doetinchem*' staat zowel op kaartblad 07-08 als op 08-06 een kavel met de naam 't Knappeslag. De auteur(s) wijzen op gelijkenis met de aangetroffen oudere benamingen Knappersslagh (1646/'47) en de weide het Knapperslag (1831).

Vaak werd een stuk ontgonnen land – een slag – aangegeven met de naam van de eigenaar. Knappe of Knapper zou dan de eigenaarsnaam zijn geweest van twee verschillende slagen in het gebied dat nu de wijk De Huet is.

De noordwestelijke oude Knappeslag lag ter hoogte van wat nu Dilleveld en Kruizemuntveld heet, aan de overkant van de Wehlse Beek vlak naast natuurterrein 't Knapperslag van Buur maakt Natuur. De andere slag lag wat meer naar het oosten, ter hoogte van het huidige Onstein, vlakbij de plek waar vroeger boerderij De Huet stond.

De befaamde Doetinchemse geschiedschrijver meester Lovink noemt in zijn boek '*In en om Doetinchem*' ook de Knapperslag, overigens zonder dat duidelijk wordt welke van beide bedoeld is. Hij doet dat in een opsomming van allerlei archiefstukken die hij gezien heeft en van belang acht. Bij het bestuderen van de archiefstukken van het toenmalige gasthuis geeft hij twee relevante vermeldingen:

1515, 24 maart – Gerrit van Hertebroik verkoopt aan Dirk Knapper en Henrik van Berinkheim, priesters en bedienaars van het gilde van onze lieve vrouwe, een jaarrente van drie goudgulden uit een huis en hof, gelegen in “dat straetke nae der stat waer de rosmolen pleeght te staen”.

En:

1549, 14 julij – Gerigtelijke opdracht van de Knapperslag en eenige renten, ten behoeve van armenhuiskens en het gasthuis binnen Doetinchem.

Afbeelding 1: Het Achterhoekse landschap voor de tijd van de Waterschappen. Te zien zijn een trek koe waar schraal heideveen wordt afgeplagd door de boer. Er was sprake van een slechte afwatering en modderige wegen.

Dirk Knapper

Rond 1500 woonde er dus minstens één Knapper in Doetinchem. De aanname lijkt gerechtvaardigd dat hij zelf of een familielid eigenaar was van de Knapperslag(en). Verder onderzoek zou daar meer zeker- en duidelijkheid over kunnen geven. Dirk Knapper was dus als priester verbonden aan de grootste van de tien religieuze verenigingen die Doetinchem rijk was.

Het gilde was gesticht rond 1400, vermoedelijk naar Brabants voorbeeld, om de verering van Maria doelgericht te stimuleren en in haar naam liefdadigheid te plegen. De familie Knapper handelde ook 34 jaar na dat we weten dat Dirk als geestelijke voor het Onze Lieve Vrouwe Gilde werkte, nog steeds in de geest van het gilde door ‘eenige’ opbrengst van het ‘t Knapperslag voor goede doelen te bestemmen.

In de Middeleeuwen waren dit de goede doelen, die men toen de zeven werken van barmhartigheid noemde:

1. Hongerigen spijzen

2. Dorstigen laven
3. Naakten kleden
4. Vreemdelingen herbergen
5. Zieken verzorgen (Gasthuiskerk Doetinchem)
6. Gevangenen bezoeken
7. Doden begraven

Zouden er nu nog Knappers in Doetinchem wonen, die dit vanuit medemenselijkheid doen?

Rijnlandse morgen & Rijnlandse roeden

Bekijken we de oude met de hand getekende kaart van 1735 nauwkeuriger dan zien we de namen van de eigenaren en de toen gebruikte oppervlaktemaat morgen en nog een maat "Rf" in een handschrift.

Een Rijnlandse morgen is 0,85 ha. Een hectare is nu $100 \times 100 = 10.000 \text{ m}^2$ / vierkante meter. Een morgen is mogelijk een stuk land dat in een morgen door een voerman omgeploegd kan worden met een paard/os voor een eenscharige ploeg.

Een morgen werd onderverdeeld in 6 hont. In een morgen gaan 600 vierkante Rijnlandse roeden, dus een hont is 0,14 ha. Een roede is ongeveer 14 vierkante meter. De lengtemaat Rijnlandse roede is 3,76 m en in zo'n roede gaan 12 voet. Een voet is ongeveer 31 cm. In 1816 gaat men over naar het metriek stelsel. De meter is dan de norm.

Het huidige natuurterrein 't Knapperslag is een samenstelling van De Keelweide uit 1735, indertijd het bezit van de "Reformierte Kirche zu Wehl" en een stuk dat in bezit was van Henrich Schäpen Hijen. Er was toen nog geen houtsingel langs de Wetterung (Wehlse Beek).

Afbeelding 2: Het Achterhoekse landschap na het oprichten van de Waterschappen. Te zien zijn het landschap zoals we dat nu nog min of meer kennen. Boer met paard en wagen, een verbeterde infrastructuur, sloten voor afwatering, rechte kavels.

Eigenaren Wehlse Broeklanden

Wat de oude eigenaren van de andere natuurterreinen in de Wehlse Broeklanden betreft:

De Mussenhorst (aan de gelijknamige Mussenhorstweg) was gedeeltelijk in het bezit van Anton Schmininck, Jungfer Niest zu Dusburg en Witwe Speckenschläger.

De Greephorst (te vinden aan de spoorlijn) was van Tönnes de Jöckelder, Burgemeester Witte zu Emmerich, Witwe Tölcke en Jungfer Niest.

De Sleeg (het nieuwste groengebied van gemeente Doetinchem aan de Slagenweg/Broekstraat) was voor de helft “Königlich”: direct eigendom van de koning van Pruisen. De andere helft was van de Abteij zu Elten (stift in Hoog-Elten).

De kavels, stukken land, waren toen gemiddeld veel kleiner in oppervlakte. De rationele ruilverkaveling heeft een einde gemaakt aan het versnipperde, maar mooie landschap. In 1816 werd de Pruisische enclave Wehl overgedragen aan het Koninkrijk der Nederlanden.

In 2016 kwam er een nieuw werk van barmhartigheid bij:

1. Zorg voor de schepping.

Al met al: **'t Knapperslag** is nu een bekend begrip. Het “bekt lekker” en de term slag past in dit gebied.

Tekst: Paul van der Lee & Herman Nijhof, 24 december 2022